Jacob van Maerlant

Jacob van Maerlant

Een meesterlijk vertaler
Brugse Vrije, ca. 1230-1235 – ca. 1288-1300

Jacob van Maerlant schreef de meest uiteenlopende boeken, van ridderromans tot een wereldgeschiedenis. Als vertaler is hij van grote betekenis geweest voor de Middelnederlandse literatuur.

De twaalfde eeuw bracht West-Europa niet alleen welvaart, ook de wetenschap kreeg een enorme impuls. Maar wetenschappelijke teksten werden uitsluitend in het Latijn geschreven, dus alleen zij die die taal machtig waren profiteerden hiervan. Totdat, halverwege de dertiende eeuw, op het eiland Voorne een zekere Jacob zich achter zijn schrijftafel zette.

Van Brugge naar Voorne

Jacob van Maerlant was geboren in de omgeving van Brugge en heeft in die plaats waarschijnlijk de beroemde Sint Donaas-kapittelschool bezocht. Daardoor had hij uitstekend Frans en Latijn geleerd. Naar de belangrijkste boeken in die talen wist hij feilloos de weg. Rond 1260 werd hij koster (kerkbewaarder) in het plaatsje Maerlant, op het eiland Voorne. In de ongeveer acht jaar dat Jacob daar verbleef, schreef hij zeven werken. Hij deed dit voor verschillende hoge edelen, die hem waarschijnlijk de tijd en de middelen gaven om te kunnen schrijven. Zonder dergelijke steun redde je het niet als schrijver in de dertiende eeuw.

Maerlants debuut was *Alexanders geesten*, een biografie van Alexander de Grote in ruim 14.000 verzen (= versregels). In zeker opzicht paste dit werk in de traditie van de ridderromans, met uitgebreide beschrijvingen van de veldslagen die Alexander leverde. Maar opvallend is dat Maerlant, zoals hij vaak kortweg genoemd wordt, de gelegenheid te baat neemt om heel wat wetenschappelijke kennis over vreemde volkeren, bijzondere natuurverschijnselen, geografie en wereldgeschiedenis in zijn verhaal te verwerken. En dat waren zaken die tot dan toe in geen enkele volkstaal te vinden waren. Omstreeks 1264 schreef hij nog zo'n historisch werk, de *Historie van Troyen*, waarin in maar liefst 40.000 verzen de geschiedenis van de Trojaanse oorlog en de omzwervingen van Eneas worden verhaald.

Terug naar Damme

Het was ongeveer 1270 toen Maerlant terugkeerde naar zijn geboortestreek, naar het stadje Damme. Daar schreef hij nog eens vijf grote werken. *Der naturen bloeme* kan het best omschreven worden als een middeleeuwse natuurencyclopedie, de eerste in de volkstaal. In 1271 schreef Maerlant zijn *Rijmbijbel*, een bijbelvertaling in de volkstaal.

Geschiedenis van de wereld

Rond 1285 werkte Maerlant aan zijn grootste werk, de *Spieghel historiael*. Net als zijn andere werk, droeg hij ook dit op aan iemand van adel: de Hollandse graaf Floris V.

Audio file

Fragment voorgelezen door: Ed van der Vlist

> Grave Florens, coninc Willems sone,
> Ontfaet dit werc! Ghi waert de ghone,
> Die mi dit dede anevaen.
> Ghenoughet u, wildijt ontfaen
> Danckelike, so bem ics vro,
> Ende ic houts mi gepayt also.
> God geve u leven sonder blame!
> Ic beghinne in ons Heren name.

Maerlant kende Floris nog van vroeger, toen hij nog op Voorne verbleef. Floris heeft Maerlant misschien financieel ondersteund tijdens het werk. Het schrijven van de *Spieghel historiael* was namelijk een reusachtige onderneming: het was een wereldgeschiedenis die begon bij de schepping en had moeten eindigen in Maerlants eigen tijd. Maar toen Jacob ruim 90.000 verzen klaar had, werd hij ziek en moest hij de pen neerleggen. Later is het werk door anderen afgemaakt.

Strofische gedichten

Maerlant heeft ook nog een aantal strofische gedichten geschreven die handelen over religieuze, maatschappelijke

en morele vraagstukken. In *Van den lande van oversee* (=Over het Heilige Land) beklaagt hij de val van de kruisvaardersvesting Akko op 18 mei 1291 en roept hij op tot een nieuwe kruistocht. Het was Maerlants zwanenzang.

Jacob van Maerlant is van grote betekenis geweest voor de Middelnederlandse literatuur. Hij werd door veel schrijvers als hun leermeester beschouwd en hij werd al kort na zijn dood geëerd met de titel 'Vader der Dietsche dichteren algader' (Vader van alle Nederlandstalige schrijvers).

MOOC: Schrijver op hoog niveau

Karina van Dalen-Oskam vertelt over Jacob van Maerlant, een van de belangrijkste Nederlandstalige schrijvers uit de middeleeuwen. Het feit dat hij alleen vertalingen van Franse en Latijnse werken maakte staat zijn reputatie niet in de weg.

SchoolTV: De eerste Nederlandse schrijver

Het eerste Nederlands is afkomstig van Jacob van Maerlant uit de dertiende eeuw. Hij schreef 250.000 versregels, die tot die tijd vooral in Latijn beschreven waren, in het Nederlands op. Jacob wilde graag zijn kennis delen met edelen en burgers.

Verder lezen

- Frits van Oostrom, *Stemmen op schrift. Geschiedenis van de Nederlandse literatuur vanaf het begin tot 1300* (2016), p. 502-551: 'Meester Maerlant'.
- Ingrid Biesheuvel en Frits van Oostrom (samenstelling), *Jacob van Maerlant*. Tekst in Context 2,1999.
- Frits van Oostrom, *Maerlants wereld*. Uitgeverij Prometheus, Amsterdam, 1996.
- Ingrid Biesheuvel (samenstelling en vertaling), *Maerlants werk: juweeltjes van zijn hand*. Amsterdam: Ambo/Amsterdam University Press, 1998.
- Meer informatie over Jacob is te vinden in de DBNL.

https://www.literatuurgeschiedenis.org/schrijvers/jacob-van-maerlant